

TEMSİL KRİZİNİ SEMBOLLE AŞMAK: SÖZLEŞMECİ TOPLUMLARIN TEMSİL KRİZİNDE SEMBOL VE POPÜLİZM

Murat COŞKUNER*

ÖZ

Popülizm literatürü, popülist hareketleri liberal demokrasilerde yaşanan temsil krizlerinin bir sonucu olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda halka seslenme ve onları temsil etme kapasitelerine vurgu yapılmaktadır. Ancak literatür genellikle bu halkın niteliğine değinmemektedir. Bir siyasal kitle olarak popülistlerin üzerine yaslandığı halk kimliksiz midir? İlgili literatürün taranmasıyla, popülist hareketlerin temel dayanak noktasını oluşturan halkı incelemeyi amaçlayan bu çalışma, popülizm çalışmalarında pek dikkate alınmayan halkın neden popülist hareketleri kendilerinin birer temsilcileri olarak gördüklerini açıklamaya çalışacaktır. Temsilin yabancılaştırıcı etkilerinin popülist hareketler tarafından sembollerle aşıldığı iddia edilecektir. Halk ile popülist hareketi birbirine yaklaştıran sembollerin halkın baskın bir etnik, kültürel veya dini karaktere sahip olduğu için işlevsel kılınabildiğini göstererek bu halkı demos olarak değil de ethnos olarak tanımlamak gerektiğini öne sürecektir.

Anahtar Sözcükler: Temsil, Sembol, Popülizm, Siyaset, Demos-Ethnos.

OVERCOMING THE CRISIS OF REPRESENTATION WITH SYMBOL: SYMBOL AND POPULISM IN THE CRISIS OF REPRESENTATION OF CONTRACTUAL SOCIETIES

ABSTRACT

The populist literature evaluates populist movements as a result of the crisis of representation in liberal democracies. In this context, their capacity to address and represent the people is emphasized. However, the literature generally does not refer to the nature of these people. As a political mass, is people on which populists based on without an identity? By analyzing the relevant literature, this study aims to examine why they see populist movements as their representatives. It is going to be argued that the alienating effects of representation have been overcome by populist movements with symbols. It will be shown that symbols getting closer the people and populist can be made functional because the people have a dominant ethnic, cultural or religious character. And it will be alleged that it is necessary to define the people as ethnos and not as demos.

Keywords: Representation, Symbol, Populism, Politics, Demos-Ethnos.

---

* Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.
E-mail: muratcoskuner1@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1144-6342

Makalenin geliş tarihi: 11.06.2023
Makalenin kabul tarihi: 09.10.2023

Submission Date: 11 June 2023
Approval Date: 25 October 2023

Giriş

Popülizm kavramı en basit şekilde modern liberal demokrasilerin yarattığı temsil krizlerini, halkın duyguları ile tutkularına seslenerek aşmaya çalışan siyasal yönelimler olarak tanımlanabilir.¹ Her ne kadar liberal demokratik siyasal düzen taraftarlarınca çeşitli şekillerde eleştirilmiş olsa da pek çok düşünür bu hareketleri halk denilen isimsiz kalabalığı bir güç odağı olarak iktidarın karşısına yerleştirdiği için olumlamaktadır. Ancak bu noktada, popülist hareketlerin seslendikleri halk denilen kalabalığın gerçekten kimliksiz bir siyasal kitle olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir.

Popülizm çalışmalarının önemli isimlerinden biri olan Gianfranco Pasquino, halkı ve halka yönelen popülist hareketleri tanımlamak adına öncelikle onların kendi içlerinde anti-siyasal bir mantığa sahip olduklarını ileri sürer. Halk denilen kalabalığın içinde bir bölünme olmadığından hareket ettiği anlaşılan Pasquino'ya göre bu kalabalığa seslenen popülist liderler de siyasetin sonlanmasına yol açmaktadırlar.² Popülizm ile siyaseti birleştirerek bunların temel öznesi olarak konumlandığı halkı adeta içi sürekli yeniden doldurulabilir bir fail olarak gören Ernesto Laclau ise bu kalabalığın yeniden inşa edilen özelliğine vurgu yapar. İçinde eşdeğer taleplerin birlikte var olduğu ve birinin ötekine galebe çalmadığı bu söylemsel olarak yeniden kurulabilen kavrayışta halk bir *boş gösteren* olarak düşünülür.³ Halk üzerine bu yönelimler kuşkusuz oldukça değerlidir. Ancak yine de popülizmin üzerine dayandığı halk kitlesinin etnik, kültürel, sosyal ya da dini açıdan belli bir karakter taşıyıp taşımadığını, popülistlerin seslendiği halkın bir kimliği olup olmadığını açıklamakta yetersiz kalmaktadırlar.

Popülizm ya da popülist hareketler bir taraftan liberal demokrasinin temsil krizine karşı bir çözüm olarak ortaya çıkıp halkın gerçek temsilcilerinin kendileri olduklarını ileri sürerken öte yandan halkın içinde birtakım ayrımlar yapmaktan geri durmazlar. En basit şekliyle kendilerini destekleyen halkın *gerçek* ya da *saf* halk olduğunu ileri sürerken muhalif kesimleri *ötekiler* şeklinde tanımlayabilmektedirler. Korku ve kaygının öznesi kılınan bu toplumsal kesimler halkın başına gelen kötülükler için günah keçisi ilan edilebilmekte,

¹ Francisco Panizza, "Introduction", içinde *Populism and the Mirror of Democracy*, ed. Francisco Panizza, London: Verso, 2005, 11.

² Gianfranco Pasquino, *Populism and Democracy*, Bologna: The Johns Hopkins University Press, 2005, 16.

³ Ernesto Laclau, *Popülist Akıl Üzerine*, çeviren. Nur Betül Çelik, Ankara: Epos Yayınları, 2018, 18.

ahlaki düşüklüğün öznesi olabilmektedirler.⁴ Bu ve benzeri siyasal uygulamalar, popülizmin ve popülist hareketlerin üzerine dayandıkları halkı, etnik, dinsel, kültürel ya da sosyal bir kimlik örüntüsüyle tanımlamayı dayatmaktadır.

Alan yazının incelenmesine dayalı bir yöntem takip eden ve popülist hareketlerin temel dayanak noktasını oluşturan halkı incelemeyi deneyen bu çalışmanın amacı ise, popülizm çalışmalarında pek dikkate alınmayan halkın neden popülist hareketleri kendilerinin birer temsilcileri olarak gördüklerini açıklamaktır. Temsilin yabancılaştırıcı etkilerinin popülist hareketler tarafından sembollerle aşıldığı analiz edilecektir. Halk ile popülist hareketi birbirine yaklaştıran sembollerin halkın baskın bir etnik, kültürel veya dini karaktere sahip olduğu için işlevsel kılınabildiğini göstererek bu halkı *demos* olarak değil de *ethnos* olarak tanımlamak gerektiğini belirtecektir.

Çalışmanın planı içerisinde ilk olarak temsilin ne olduğunu ve nasıl algılandığını çözümleyebilmek amacıyla siyasal arenanın özneleri olarak görülen bireyin ve halkın temsiline odaklanılacaktır. Siyasal arenada temsil kavramı için uygun bir konumlandırma yapıldıktan sonra izleyen bölümde popülizm ve temsil ilişkisine değinilecektir. Popülistlerin, liberal demokrasilerdeki temsil krizlerine nasıl bir yanıt oluşturduğu ve bunun nedenleri üzerinde durulacaktır. Son bölümde ise temsil krizlerine bir yanıt olduğu iddiasında olan popülizmin *demos*'un değil de *ethnos*'un temsil krizine bir yanıt oluşturduğu, bu bakımdan onun *ethnos*'un sembollerini kullanarak temsil krizini aşma yönünde bir çözüm üretebildiği ifade edilecektir. Bu hareketlerin yalnızca belli bir halka yaslanıyor olduklarından dolayı diğer topluluklara yönelik oldukça olumsuz tutumları olduğu gösterilecektir.

1. Halk ve Birey Nedir, Nasıl Temsil Edilir?

Halk kavramı, siyasal bağlamda çeşitli anlamlara sahip olmuş ve zaman içerisinde ona atfedilen değerler değişime uğramıştır. Bazen toplumu oluşturan kesimler içerisinde en alttaki grup olarak görülmüş ya da siyasi hayatın demokratikleşmesi olarak adlandırılabilir bir süreç sonunda halk egemenliği fikrine kaynaklık etmiş, içeriği giderek vatandaşlık temasıyla doldurulmuş ve siyaset sahnesinin artan düzeyde vazgeçilmez unsuru olmuştur.⁵

Halkın bu çeşitli anlamlarına karşın onun inşa edilen yönüne vurgu yapan kuramcılar da ortaya çıkmıştır. Halkın bir kavram olarak evrensel bir durumu

⁴ Ruth Wodak, *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*, London: Sage, 2015, 4-5.

⁵ Panizza, "Introduction", 14-17.

ifade ettiğini, her zaman yeniden içeriklendirilmeye açık olan bir evrenselliği oluşturduğunu savunan bu bakış açısına göre o, heterojen taleplere sahip olan topluluklar tarafından içi doldurularak yeniden tanımlanabilir.⁶ Bir diğer deyişle, taleplerini karşılamayı reddeden kurumsal yapılar karşısında, bir dizi heterojen talebin bir araya getirilip bağlantılandırılmasıyla siyasal kimlik olarak halk inşa edilmiş olur.

Siyasetin odağındaki temel meselelere kaynaklık etmiş olan halk ifadesi taşıdığı anlama istinaden kimi zaman *demos*'la kimi zaman, *ethnos*'la karşılaşmıştır. Eski Yunanlıların kullandığı manada *demos* anlamına gelen halk sözcüğü sıradan insanları tanımlamış ve demokrasi sözcüğüne köken teşkil etmiştir. Demokrasideki vatandaş kalabalığı işte bu halktan, *demos*'tan oluşmuştur. *Ethnos* ise ortak bir kültür ve geçmişi paylaşan ayrı bir insan topluluğu olarak görülmüştür. Eski Yunanca'da azınlıklar için kullanılmış bir kavram olmakla birlikte günümüzde belli etnik, dini, dilsel ya da kültürel karakteriyle bir birliktelik oluşturmuş halk topluluklarını tanımlar⁷ hale gelmiştir.

Halkın bir siyasal özne olduğuna yönelik bu nevi bakış açılarına karşın siyasallığı halkın değil de bireyin bir niteliği olarak kodlayan teorik izahlara da sosyal ve siyasal teoride sıklıkla rastlamak mümkündür. Birey kategorisinin bir siyasal özne olarak ortaya çıkışına sözleşmecî filozofların çalışmalarında rastlanmaktadır.⁸ Siyasetin, yapay bir inşa olduğuna yönelik bakış açıları bu bağlamda bireyin bir siyasal özne olarak inşasına olanak tanır. Bu filozoflar, hukuksal sistemlerin doğal bir temeli olduğu düşüncesine ayrıcalık tanırırlar.⁹ Bir diğer deyişle, doğal hukuk anlayışını savunarak hukukun doğal bir temeli olduğu buna karşın siyasetin ise sonradan ortaya çıkarılan yapay bir inşa olduğunu savunurlar. Devlet denilen siyasal organizasyon ortaya çıkmazdan evvel insanların tabi oldukları bir doğal hukuk düzeni olduğu iddiasında hemfikirdirler. Devlet ise, doğal hukuk düzeninden sonra, bu düzenin birer öznesi olan bireylerin karşılıklı anlaşıp mutabık kaldıkları sözleşme tarafından onu düzenlemek ya da garanti altına almak için ortaya çıkarılmıştır. İşte siyasetin yapay olarak inşa edildiği an burada başlamaktadır. Devlet ortaya çıktığında,

⁶ Rasmus Kleis Nielsen, "Hegemony, Radical Democracy, Populism", *Distinktion: Journal of Social Theory*, 7(2) (2006): 89.

⁷ Michael Mann, *The Dark Side of Democracy*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005, s. 7-27.

⁸ Thomas Hobbes, John Locke ve Jean Jacques Rousseau gibi filozoflar yaşadıkları ülkelerdeki siyasal çalkantılara karşı sundukları kuramların sözleşmeye dayalı bir içeriğe sahip olmasından dolayı sözleşmecî filozoflar olarak anılmaktadırlar.

⁹ Marc Abéles, *Devletin Antropolojisi*, çeviren. Nazlı Ökten, Ankara: Dipnot Yayınları, 2012, 33.

doğa durumundan sivil-siyasal topluma geçilmekte, bir diğer deyişle siyasallık ortaya çıkmaktadır. Burada birey, sözleşmeyle devleti ortaya çıkarıp sivil toplumu oluşturarak siyasetin öznesi ve kurucusu konumuna yerleştirilmektedir.

Temel sorunlardan biri bu noktadan sonra başlamaktadır. Filozoflar doğa durumunda, yani devletten önceki halde daha en başta bireyin varlığını ön varsaymakta ve dolayısıyla bireyler arası gerçekleşen bir sözleşmenin olduğunu düşünmektedirler, yani aslında devlet öncesi dönemi tam da modern bireyciliğin renkleriyle resmetmektedirler.¹⁰ Antropolojinin öncüsü Sir Henry Sumner Maine ise bunun tam zıttı bir noktadan hareket ederek siyaseti ilksel veri olarak tanımlamakta ve filozofların yaptığının aksine siyaseti, hukukun doğal temelini önüne yerleştirmektedir.¹¹ Daha da ileri giderek hukuku insan gruplarının türev ürünü olarak tanımlamaktadır. Onun düşüncesine göre antropolojik veriler toplumun, günümüzde farzedildiği gibi bireylerin bir toplamı olmadığını ortaya koymaktadır.¹² Daha ziyade *gens* denilen birimin (kabile ya da ortak bir bağ vasıtasıyla oluşmuş halkın) siyasal bir mikrokozmos olarak ele alınabileceği açıktır; *gens* katıksız haliyle yönetimin özünü oluşturur.¹³ Yapay ya da doğal kan bağıyla bağlanmış halkların toplamıdır. Dolayısıyla doğal bir hukukun hüküm sürdüğü değil, statüye dayalı siyasal ilişkilerin bir düzenidir söz konusu olan. Ancak Maine, zamanın akışı boyunca ailesel bağımlılığın giderek çözüldüğünü ve onun yerine bireysel yükümlülüklerin artmaya başladığını, medeni hukukun dikkate aldığı temel birim olarak bireylerin, kalıcı bir şekilde halkın yerine ikame edildiği bir yeniçağın daha sonraları ortaya çıktığını ifade etmektedir.¹⁴ Statüye dayalı bir aşamalı düzenden sözleşmeye dayalı bir ilişkiye geçiş modern devletin ortaya çıkışını ve siyasal temsil düzenini anlamaya imkan tanıyacaktır.¹⁵

Sözleşme teorilerinde devletin ortaya çıkışıyla temsil sisteminin ortaya çıkışını eş zamanlı olarak görmek mümkündür. Siyasallık, devletle bitleştirilmiş ve temsil süreciyle ilişkilendirilmiştir. Dolayısıyla bu teorilerde yetkilendirme olmadan siyasal organizasyon kurulamamaktadır. Tüm bu sözleşmecî teoriler dışında temsilin siyasal bir anlamda ilk kez neden ve nasıl kullanılmaya başladığı henüz netleşmemiştir. Buna mukabil, onun Orta Çağın en çözülmesi zor tartışmalarından biri sırasında, yani Hıristiyan Komünyonu üzerine olan tartışmalar esnasında genişlediğine ilişkin birtakım kanıtlar bulunmaktadır.

¹⁰Abéles, *Devletin Antropolojisi*, 38.

¹¹Abéles, *Devletin Antropolojisi*, 43.

¹²Sir Henry Sumner Maine, *Ancient Law*, New York: Henry Holtand Company, 1906, 121.

¹³Abéles, *Devletin Antropolojisi*, 38.

¹⁴Maine, *Ancient Law*, 163.

¹⁵Abéles, *Devletin Antropolojisi*, 39.

“Temel soru, (Hz.) İsa’nın Kutsal Komünionda (mistik olarak) cisimleştirilip cisimleştirilmediği ya da temsil edilip edilmediği ve bunun nasıl yapıldığıydı.”¹⁶ Temsil kavramının ilk betimlemesi sayılacak bu durum daha sonra Avrupa’da gerçekleşecek olan gelişiminin başlangıcını teşkil edecektir.

Böyle bir tartışmadan neşet eden temsil kavramı aynı zamanda çeşitli toplumlarda farklı şekillerde algılanmaktaydı. Lucien Levi Bruhl bu bağlamda ikili bir ayırımdan söz eder. Temsil üzerine ilk bakış açısına göre; temsil çağrıştırdığıyla arasındaki zihinsel yoldan kurulan, nesnel bir temele oturtulabilen ve gözlemlenebilen ya da nedensiz ve sözleşmesel bir ilişkiyi çağrıştırmaktadır.¹⁷ Batı’da yasin simgesini siyah ya da Çin’de beyaz olması bu bağlamda sorun değildir. Önemli olan her iki kültürün de bunu sözleşmesel ve geleneklere uygun şekilde kurmalarıdır.

Bruhl, bu anlayışta temsil edenin farklı kültürlerde farklı şekillerde ortaya çıkıyor olmasına karşın yine de onun kültürün içine yerleşmiş sözleşmesel bir temeli olduğunu göstermektedir. Temsil eden o ya da bu şekilde ortaya çıkabilir ama her halükârda o, temsil ettiği şeyin bir parçası değildir aksine sözleşmesel olarak üzerinde anlaşılabilir oluşmuştur. Bir diğer deyişle ikisi arasındaki bağ organik değil uzlaşımaldır. Bunun siyasal yansıması ise günümüz liberal demokrasilerinin uygulayageldiği temsili demokrasilerde görülmektedir. Bu demokrasilerde de temsil eden ile temsil olunan arasında bir bağdan değil bir uzlaşma ve sözleşmeden söz edilebilmektedir.

Temsilin sözleşmesel bu niteliğine karşın Bruhl onun organik olarak nitelendirilebilecek bir başka kavrayışına daha dikkat çekmeye çalışır. Temsil etme işlevinin ancak temsil edenle, temsil edilen arasında bir bütünleşme yani bir aynılık olduğu kabul edildiğinde gerçekleştiğine dair bir anlayışın olduğunu ileri sürmektedir.¹⁸ Özellikle arkaik/ilkel toplumlarda görülen temsilin bu kavrayışında temsilci, temsil ettiği şeyin somut varoluşunun temsilcisi, onun bir parçası ve dolayısıyla sembolüdür. Arada organik bir bağ olduğu düşünülür ya da eğer bu bağ yoksa temsilci temsil etme işlevini yerine getiremez. Temsilin bu kavrayışının siyasal alana yansımasında temsil olunan ile temsilcisi arasında bir yabancılaşma bulunmaz çünkü temsilci, temsil edilenin sembolüdür. Dolayısıyla, temsil edilen, temsilcisi ile birlikte politik bir bünnye oluşturarak siyasal hayata katılır.

¹⁶Samet Gürleyen, “Siyasi Temsil Teorisi: Kavram, Tarih, Felsefe”, Doktora Tezi, 2012, 119.

¹⁷ Lucien Levy Bruhl, *İlkel Toplumlarda Mistik Deneyim ve Simgeler*, çeviren. Oğuz Adanır, Ankara: Doğu-Batı Yayınları, 2006, 147.

¹⁸ Bruhl, *İlkel Toplumlarda Mistik Deneyim ve Simgeler*, 147.

Sözleşmesel olarak kurulan ilk temsil anlayışında, temsil eden ile temsil olunan arasında bir farklılık olduğu en başta kabul edilir ve hatta bu ikisi arasında ikinci temsil anlayışının kurduğu bütünlük ilişkisi yadsınır. Temsili siyasal sistemin bu sözleşmesel niteliğini savunan yazarlardan biri olan Giovanni Sartori siyasette temsilin ve bu temsil sisteminin doğurduğu ara kurumlara bu bağlamda oldukça önem verir.¹⁹ Halk iktidarının, halkın bizzat yönettiği bir iktidar olmadığını savunan yazara göre halk iktidarı ancak kimliksiz bir halkın formel iktidarı olabilir. Halkın kendi olmaktan ya da kendine yabancılaşmasından söz edilemeyeceği için Sartori burada kimliksiz halk iktidarından temsilciler vasıtasıyla kurulan temsili iktidarı kastetmektedir. Halk ancak kendi olmaktan vazgeçerek iktidarını kullanabilmektedir. Temsilciler olmadan kendi kendini yönetmenin demokrasi için işlerlikten uzak olduğunu savunan Sartori, iktidarın tümünün halkta veya çoğunlukta olması yerine, iktidarın bütünüünün temsilcilerde kalarak hiçbir halkta olmaması gerektiğini belirtir. Ona göre iktidar, eğer bir halkta olursa hem anayasal garantiler hem de temsili yönetim araçları tahrip olacaktır.²⁰ İşte temsilin öneminin ortaya çıktığı yer burasıdır. Halk, soyut bir varlık olarak gücünü parlamentoya, anayasaya, ara kurumlara kısacası temsilcilere devredecek, bunlar vasıtasıyla siyasal varlık kazanacaktır. Ona göre siyasetin ve demokrasinin sürdürülebilir olmasını sağlayan şey budur.²¹

Liberal demokrasilerin temel özelliklerinin başında gelen sınırlı devlet ve siyasal temsil sistemi birbirleriyle bağlantılı iki önemli telakkiyi teşkil eder. İktidar meşruiyetini, yabancılaşmış temsilcilerin kullandığı temsil sisteminden ve onların oluşturduğu hukuk kurallarına riayetten alır. İktidarın meşruiyet kaynağı budur.²² Temsilde asıl mesele, temsil ettiği kaynağa yabancılaşmış olan temsilciler vasıtasıyla iktidarın sınırlandırılmasıdır. Kaldı ki bu temsilciler, emredici vekaletle işbaşına gelmezler aksine nisbi vekaletle işbaşına geçerler. Bundan dolayı seçilen iktidar veya milletvekilleri belirli bir zümre, grup veya kişileri değil tüm ulusu temsil etmelidir.²³

Temsil eden ile temsil olunan arasında bir yakınlık ya da bütünlüşme olduğunu varsayan ikincisi açısından ise temsil, temsil edeni temsil olunan halkla

¹⁹ Giovanni Sartori, *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, çeviren. Tunçer Karamustafaoğlu, M. Turhan, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı, 1993.

²⁰ Giovanni Sartori, *Demokrasi Kuramı*, çeviren. Deniz Baykal, Ankara: Siyasi İlimler Türk Derneği, [ty], 44.

²¹ Giovanni Sartori, *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, çeviren. Tunçer Karamustafaoğlu, M. Turhan, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı, 1993, 315.

²² Carl Friedrich, *Sınırlı Devlet*, çeviren. Mehmet Turhan, Ankara: Liberte Yayınevi, 2014, 37.

²³ Fatih M. Dikici, *Anayasa Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2009, 35-36.

akrabalık kabilinden bir ilişki biçimine sokmak ve bunu halkı sembolize edip, cismani hale getirmek için kullanılır. Sözleşmeli filozoflarının temsil anlayışının karşı kutbunda bulunan bu bakış açısı ironik bir şekilde yine bir sözleşmeli filozof olan Jean Jacques Rousseau'nun *Toplum Sözleşmesi* adlı eserinde açık bir şekilde ifade edilmektedir. Temsilin halk olma halinde bir zayıflamanın sonucu olarak ortaya çıktığının farkında olan Rousseau halkın egemenliğinin temsil edilemez doğasından söz ederken bunu ayrıntılandırır. Ona göre "egemenlik nasıl ki yabancılaştırılmıyorsa aynı sebepten ötürü temsil de edilemez; esas itibariyle genel iradede ibarettir ve irade temsil edilmeyi kabul etmez: ya aynıdır ya da farklı, ortası yoktur."²⁴ Açıkça temsil ile yabancılaşma arasında bir benzerlik kuran Rousseau'nun antropolojik bakış açısı bu noktada kendini göstermektedir. İnsan insanın kurdudur ifadesini uygar durumda geçerli gören filozof için bu toplum öncesi insan için geçerli değildir. Aynı zamanda medeni durumun insanlar arasına yapay şeyler koyarak halkın doğrudanlığını ve dürüstlüğüne engellediğini savunur. Onun bakış açısına göre temsil de bu yapay yabancılaşmış aracılıktan başka bir şey değildir.

Temsilin bu iki farklı siyasal yansıması popülizmi yerli yerine konumlandırmakta özellikle önem taşıyacaktır. Bu bakımdan izleyen bölümde popülizm ve temsil ilişkisi tartışılacaktır.

2. Popülizm ve Temsil İlişkisi

2017 yılında yılın kelimesi olarak ilan edilen ve "sıradan insanlara istediklerini vererek onların desteğini almayı amaçlayan siyasi fikirler ve faaliyetler olarak" tanımlanan popülizm kavramı akademik camiada da giderek artan bir ilgiye mazhar olur.²⁵ Popülizmi, siyasi hareketlerin meşru ve ahlaki temelini halka dayandırmak şeklinde tanımlayan Andrew Heywood'a göre o kavramsal ve kuramsal olarak temeline halkın içgüdü ve isteklerinin ön planda olmasını almaktadır.²⁶ Siyaseti, toplumsal bölünme ve bu bölünmenin ortaya çıkardığı sonuçlar olarak tanımlayan Laclau ise popülizm ile siyaset arasında bitişiklik kurarak onu tanımlamaya çalışır. Yazara göre siyaset ve onun bir türevi olan popülizm toplumsal bölünmelerin mantığına içkindir. Siyasi bir topluma

²⁴Jean Jacques Rousseau, *The Social Contract*, çeviren. Willmoore Kendall, Chicago: The Henry Regnery Company, 1954, 114.

²⁵ <https://www.cam.ac.uk/news/populism-revealed-as-2017-word-of-the-year-by-cambridge-universitypress>, Erişim tarihi: 06.12.2021.

²⁶ Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler*, çeviren. Levent Köker, Ankara: BB101 Yayınları, 2016, 106.

sahip olduğumuz sürece bölünmenin ve popülizmin giderilmesi olanaksızdır.²⁷ Laclau'ya göre popülizm, toplumun bir sınır aracılığıyla ikiye bölündüğü ve iktidar karşısında halk kategorisi altında bir araya gelen taleplerin bir kolektif siyasal özneye dönüştüğü mantığın adıdır. Bu bakımdan siyasal hareketlerin popülist olup olmadığıyla değil ne kadar popülist olduğuyla ilgilenilmesi gerektiğini belirtir.²⁸ Popülizmi bir sınıf siyaseti olarak tanımlayan Seymour Lipset ise onu alt sınıflara özgü bir siyaset biçimi olarak görür. Alt sınıfların aşırı siyaseti olan komünizm ile benzer şekilde bu sınıfın siyaset tarzını yansıtan popülizm Lipset'e göre orta ve üst sınıflara karşı geliştirilmiştir.²⁹ Popülist hareketleri inceleyip onların özellikle ileri sürdüğü prensipleri maddeler halinde sıralayarak popülizmi tanımlamaya çalışan Daniele Albertazzi ve Duncan McDonnell'a göre ise popülizm; 1- belirli bir sınıfsal ayrım olmadan halkın bir ve özünde iyi olduğu, 2- halk isterse her şeyin mümkün olabileceği ve demokrasinin tek amacının da halkın egemenliğini tesis etmek olduğu, 3- halkın kendini gelenekler ve kültürle var ettiğinden dolayı bunların korunmasının halkın yararına olacağı, 4- liderle halk özdeşleşmiş olduğundan dolayı lidere bağlılığın halka bağlılık anlamına geleceği, liderin sadece halkın iradesini temsil ettiği tezleriyle tanımlanabilir.³⁰

Bu ifadelerin tümünde halka, lidere ve halkın temsiline yönelik yapılan vurgular dikkatleri popülizm ve temsil arasındaki ilişkiye çevirmeyi zorunlu kılmaktadır. Popülizm aslında temsili demokrasinin açmazlarına bir müdahale veya bir çözüm olduğu iddiasındadır. Kaldı ki genelde bir temsil krizinin ardından ortaya çıktıklarını söylemek mümkündür. Her ne kadar temsil krizini aşma yönünde bir girişim olsalar da temsili reddetmekten çok onun yeni bir biçimini üretmektedirler.³¹ Bu bağlamda siyaset alanında bir konumu ve sesi olmayanları siyaset sahnesinde var kılmaya çalışmaktadırlar.³² Temsili hükümeti işlevsiz demokrasiyi yürütmeye çalışan bir olgu olarak görürler. Bu bakımdan daha eksiksiz bir temsil sağlayan popülizmin kaçınılmaz olduğunu, halkı temsil etme konusunda da kendilerinin tek olduğunu iddia ederler.³³

²⁷ Ernesto Laclau, "Popülizm: Bir Ad Ne İçerir?", çeviren. Hayriye Özen, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi* 1(1) (2011), 145.

²⁸ Laclau, *Popülist Akıl Üzerine*, 175.

²⁹ Seymour M. Lipset, *The Political Man: The Social Bases of Politics*, New York: Doubleday, 1960, 170.

³⁰ Daniele Albertazzi, Duncan McDonnell, "Introduction: The Sceptre and the Spectre", içinde *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy*, ed. D. Albertazzi ve D. McDonnell, New York: Palgrave MacMillan, 2008, 6.

³¹ Panizza, "Introduction", 11.

³² Benjamin Arditi, *Liberalizmin Kıyılarında Siyaset*, çeviren. Emine Ayhan, İstanbul: Metis Yayınları, 2010, 85.

³³ Arditi, *Liberalizmin Kıyılarında Siyaset*, 85.

Bunun için iktidara gelmeden önce tüm siyasi rakiplerini ahlaksız veya yozlaşmış seçkinlerin birer parçası olarak görme eğiliminde olduklarını söylemek mümkündür. İktidardaki popülistler ise muhalefeti meşru görmeme ve onları halk düşmanı olarak kodlamaya meyleder. Kendilerini desteklemeyen kesimi de bu bağlamda halkın gerçek bir parçası olarak görmezler.³⁴ Seçimleri kaybetmeleri durumunda, bunun nedenini, çoğunluğun henüz sessizliğini bozmadığı ve liderde kendilerini bütünleştirmemiş olmasına bağlarlar.³⁵

Halkı kayıtsız lidere endekslediklerinden dolayı doğrudan temsile yönelik önemli bir vurguya sahiptirler.³⁶ Bu bakımdan popülizmin, demokrasi karşısındaki olumsuzluğunun doğrudan temsil yerine dolaylı (aracı kurumlar, parlamento veya anayasa) temsil arasında yarattığı krizden doğduğu söylenebilir. Margaret Canovan da benzer şekilde demokrasinin içsel çatışmalarının popülizm için bir imkân haline geldiğini iddia etmekte, ara kurumların yaygın olduğu bir demokraside halkın doğrudan katılımının mümkün kılınmadığını, yetersiz temsili doğurduğunu bunun da popülist siyaseti ortaya çıkardığını belirtmektedir. Popülist liderlerin doğrudan halka gitme eğilimi bu bağlamda bir avantaj ortaya çıkarmaktadır. Bu vesileyle de aracı kurum ve politikacıların yok sayılmasına yol açmaktadır. Popülizmde liderlerin halkla aralarındaki ilişki doğrudan ve aracısız olmalıdır.³⁷ Popülizmin demokrasi ile arasında bir uyumsuzluk olmadığını belirten Canovan'a göre, ara kurumlar temsilde kriz doğurduğundan dolayı popülistler tarafından gereksiz görülmekte bu bakımdan da onlar asıl gerilimi modern demokrasilerin sahip oldukları ara kurumlarla yaşamaktadırlar.³⁸

Liderin, popülist siyaset bağlamında temsil krizini aşmakta ayrıcalıklı bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Kimi değerlendirmeler liderin bu denli öne çıkışını popülizmin belirsiz ve temel değerlerden yoksun oluşuna bağlamaktadır. Bunu örneklendirmeye girişen Paul Taggart'a göre sorunları çözmek için karmaşık siyasi süreçler yerine liderlik gibi basit bir çözümün tercih edilmesi popülist siyasetin belli siyasal değerlerden yoksun oluşundan ve bunu liderlikle aşma isteğinden kaynaklanmaktadır.³⁹ Oysa liderliğe meyletme karmaşık siyasal süreçlerle uğraşmak istememekten değil, temsil krizini halkı sembolize ederek

³⁴ Jan Werner Müller, *Popülizm Nedir?*, çeviren, Onur Yıldız, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017, 36.

³⁵ Müller, *Popülizm Nedir?*, 44.

³⁶ Müller, *Popülizm Nedir?*, 53.

³⁷ Margaret Canovan, "Populism For Political Theorists?", *Journal of Political Ideologies* 9(3) (2004): 242-243.

³⁸ Margaret Canovan, "Trust The People, Populism and the Two Faces of Democracy", *Political Studies* 47(1) (1999): 7.

³⁹ Paul Taggart, *Populism*, Buckingham: Open University Press, 2000, 128.

aşma yeteneğini onlara kazandırmasından dolayıdır. İzleyen bölüm, liderin, popülist siyaset bağlamında temsil krizini aşmakta ayrıcalıklı bir konumda bulunuşunu sembol vasıtasıyla açıklamaya çalışacak, popülist liderin gücünü halkın değerleriyle büyük çaplı bir örtüşmede bulacaktır. Böylece popülist lideri, temsilin yabancılaştırıcı niteliğine karşı halkı sembolize etme gücüyle tanımlayacaktır.

3. Bireyci Sözleşmecilikten Halka Dönüş Olarak Popülizm

Popülist siyasetçiler için, siyasal seçkinler halka hizmet etmedikleri gibi üstüne bir de ihanet içerisinde bulunmaktadır. Bu bakımdan halk egemenliği üzerindeki seçkinlerin işgaline son verilerek halka ait olanın halka geri verilmesi gerektiğini savunurlar. Halkın haklarına el koyan siyasal seçkinlere karşı gerçek anlamda halkçı alternatif geliştirmek gerektiğine inanırlar.⁴⁰ Yetkiyi doğrudan halktan aldıkları iddiasıyla yola çıkan popülist siyasetçilerin bu bağlamda, liberal siyasetin denge ve frenleme mekanizmalarını önemli ölçüde işlevsizleştirdiklerini söylemek yanlış olmaz.⁴¹ Liberal siyaset, yetkinin belli kurallar ve kurumlar çerçevesinde sınırlı bir şekilde ve temsilciler vasıtasıyla kullanılması gerektiğini savunurken, popülizm, halkı sembolize etmenin onlara kazandırdığı 'doğrudan' ilişki ile bu sınırlandırmaları aşan ve işlevsizleştiren bir perspektife sahiptir. Liberal-demokratik siyasal düzeni savunanlar, haklar, özgürlükler, kurallar ve bireylerden oluşan siyasal tasavvurları, bu nevi bir kolektif özne eliyle yerinden etme kalkışması olarak görülen popülizmi oldukça olumsuz bir şekilde değerlendirmektedir.⁴² Bu bağlamda Gustave Le Bon'un bireyi esas alan siyasal düsturunun karşısına konumlandığı kitleler için söyledikleri oldukça önemlidir. Le Bon için kitle, akılcı hesaplamalar yapmaktan uzaktır. O, sınırları belli olmayan ve çelişkili bir bilinci tanımlamaktadır.⁴³ Liberal demokratik modelin rasyonel ve hesapçı birey eylemlerine karşıt olarak kitle, bu birey tasavvurundan uzaklaşan bir kolektif özne olduğundan, tehlikeli olarak işaretlenmektedir.

Siyasal arenada bireyin merkeziliğine yaptığı güçlü atıf nedeniyle kolektif kimliklerin oluşumunu anlayamayan liberal siyaset teorisi bu bağlamda siyasalın kolektif niteliğini de anlamakta zorlanmaktadır. Oysa, Chantal Mouffe'un da

⁴⁰ Laclau, *Popülist Akıl Üzerine*, 196.

⁴¹ Lipset, *The Political Man: The Social Bases of Politics*, 171.

⁴² Onur Yıldız, "Popülizmin Normatif İmkânları: Hınç ve Diğer Popülist Siyaset Biçimleri", *Mülkiye Dergisi* 41 (1) (2017): 10.

⁴³ Gustave Le Bon, *Kitleler Psikolojisi*, çeviren. Yunus Ender, İstanbul: Hayat Yayınları, 1997, 10.

işaret ettiği gibi siyasal en başından itibaren “kolektif özdeşleşme biçimleri”ne dairdir.⁴⁴ Yukarıda da gösterildiği üzere, doğal bir veri olarak siyasal, kolektif toplulukların eyleme biçimidir. Siyasette *onlara* karşı bir *biz* inşa edilir.⁴⁵ Ancak, liberallerin kolektif olana dair her şeyi, modern toplumlarda artık var olmaması gereken *arkaik/ilkel* unsurlar olarak görmeleri, siyasalın içeriğini tam olarak anlamlandıramamalarını açıklamaktadır. Mouffe’a göre milliyetçiliği anlamakta zorlanmalarının sebebi de bu kolektif biçimi kuran duygulanımsal/tutkusal boyutu görememeleridir.⁴⁶ Popülist siyaset işte tam da bu boşluktan hareket etmekte, siyasette yeni bir dil icat etmeyi değil aksine, mevcut halkın dilini ve olanaklarını sembolize ederek muhalif bir dil ve söylem oluşturmakta, halkın dili, tutkuları ve duygularını ön plana çıkarmaktadır.⁴⁷ Kolektif bir siyasal öznenin popülistler vasıtasıyla siyasal arenaya çağrılmasını çözümleyen Laclau da benzer şekilde duygular ve tutkular vasıtasıyla halkın söylemsel olarak inşasındaki rolün altını çizer.⁴⁸ İşte tam da burada liberal demokrasilerdeki halk egemenliği nosyonunun *demos* anlamındaki halk egemenliğine işaret ettiğine, buna karşın popülist siyasetin dayandığı halk imgeleminin öncelikle *ethnos* üzerine kurulu olduğunu göstermek önem taşımaktadır. Popülist liderliğin temel niteliklerine bakmak bu bağlamda oldukça açıklayıcı olacaktır.

Popülizm literatürüne göz atıldığında, popülist liderin halkla aracısız bir iletişimi olduğu bu bakımdan liberal demokratik kurumsal yapılar veya yasaların bu lider tarafından ihlal edilmesinin sıklıkla ortaya çıktığı ve gözden düşmüş ya da halkın güvenini kaybetmiş siyasal kurumların da kitlelerin karizmatik lidere olan güvenini daha da desteklediği ifade edilir. Kendine yabancı bir sisteme ve bu sistemin kurumlarına karşı güvensiz hisseden halk, popülist lider tarafından siyasal olarak sembolize edilebilir olduğuna ikna edilir. Bir diğer deyişle, halk temsil edilebilir olmaktan çıkarılır, sembolize edilir hale getirilir. Temsil, yabancılaşmış bir sistemin, yabancılaşmış temsilci ve kurumlarını ifade ederken, sembol duygudaşlığı ve benzerlik hissini yansıtır. Popülist hareketlerin temsil yerine sembolü geçirebilme başarısını göstermelerini sağlayan etmen ise oldukça realist bir bakış açısına sahip olarak halkı bir bütün olarak görmemeleridir. Popülist lider tarafından ortaya konulan şey, halkın bir kesiminin, *ethnos*’un değerleriyle harmanlanmış bir siyasal eyleme biçimidir.

⁴⁴ Chantal Mouffe, *Dünyayı Politik Düşünmek*, çeviren. Murat Bozluolcay, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015, 156.

⁴⁵ Mouffe, *Dünyayı Politik Düşünmek*, 156.

⁴⁶ Mouffe, *Dünyayı Politik Düşünmek*, 156.

⁴⁷ Chantal Mouffe, *Demokratik Paradoks*, çeviren. Cevdet Aşkın, Ankara: Epos Yayıncılık, 2017, 74.

⁴⁸ Ernesto Laclau, “Glimpsing the Future: A Reply”, *Laclau: A Critical Reader*, ed. Simon Critchley and Oliver Marchart, New York: Routledge, 2004, 326.

Popülizmin siyasal anlamda belirsiz ve temel değerlere sahip olmaktan yoksun olduğuna yönelik iddia bu bağlamda tam anlamıyla doğruyu yansıtmamaktadır. Liberal demokratik kurumsal siyasal sistemin normatif ve karmaşık süreçlerine bel bağlamayıp bunun yerine *ethnos*'a ve onun değerlerine yöneliyor olması böyle bir eleştiriyi doğuruyor görünmektedir.⁴⁹ Literatürde sıklıkla ifade edildiği gibi popülist liderin karizmatik oluşunu ona kazandıran şey tam olarak budur.⁵⁰ Popülist lider karizmatiktir çünkü ona bu karizmayı *ethnos*'un inayetine mazhar olmak kazandırır. Bu nedenle sıradan bir temsilci olmaktan öte, hatta ona temsilci gibi yabancılaşmış bir sıfatı kondurmayı engelleyen, sembolik bir değere sahiptir. Max Weber'in karizma üzerine çalışmalarına bakıldığında, karizmanın nasıl egemenlik gücü ve hukuk kuralları yerine ikame edildiğini ve böylece yönetimin halka yaklaştırıldığını görmek mümkündür.⁵¹ Karizmanın ya da karizmatik liderin kurumsal yapıları yerle bir etme, yerine yenisini koyma gücüne sahip olan bir meşruiyet biçimi olarak işaretlenmesi, arkasına aldığı bu sembolik güce dayanmaktadır. İşte bu nokta temsilin yabancılaştırıcı etkisinin lider tarafından bir sembolle aşıldığı andır.

Encyclopaedia Universalis sözlüğünün sembol maddesinde belirtildiği üzere kavram *symbolon* fiilinden türetilmiştir. "İki kişinin birbiriyle buluştuğunda birbirini tanımasına olanak veren, ikiye bölünmüş bir nesneyi tanımlar."⁵² Bir diğer deyişle, birbirlerini tanımıyor olsalar da onları bir arada tutma özelliğine sahip simgesel değeri bulunan unsurlardır. Bu bağlamda semboller birbirini tanımayan insanların bir arada var olmalarını sağladıklarından dolayı oldukça siyasaldırlar. Siyasal etkinliğin aynı zamanda her zaman sembolik etkinlik olduğunu belirten Abéles'in iddiası da bu baprandır.⁵³ Sembolün, insanı insanla ve insanı kendisinden daha büyük bir şeyle (toplum, lider veya Tanrı gibi) birleştirme niteliğine vurgu yapan Walzer de "insanların oluşturduğu *birliğin* elle tutulur bir şekli ve maddesi olmadığı için onun sadece sembolize edilebildiğini ve sembollerle var olduğunu belirtir.⁵⁴ Siyaseti, birleşmenin sanatı (art of unification); sembolik eylemi ise şeyleri duygusal ve entelektüel olarak bir araya getirmenin en önemli yolu olarak tanımlamaktadır. Peki popülist liderin kişiliğinde somutlaşan ve halkla

⁴⁹ Duncan McDonnell, "Populist Leaders and Coterie Charisma", *Political Studies Association* 64(3) (2016): 720.

⁵⁰ Panizza, "Introduction", 19.

⁵¹ Max Weber, *From Max Weber: Essays in Sociology*, London: Routledge, 2009, 98-100.

⁵² Symbole, (t.y.). *Encyclopædia Universalis* [en ligne]. <http://www.universalis.fr/encyclopedie/symbole/>. Erişim Tarihi: 27 Ocak 2017

⁵³ Abéles, *Devletin Antropolojisi*, 145.

⁵⁴ Michael Walzer, "On the Role of Symbolism in Political Thought", *Political Science Quarterly* 82(2) (1967): 194.

arasındaki ilişkinin bir temsil ilişkisi olduğunu gizleyen sembol, toplumu oluşturan bütün halk kesimleri için bir anlam taşımakta mıdır? Popülizmin temel mantığının her şeyden önce çoğulculuk karşıtlığında ortaya çıktığını ifade eden Jan Werner Müller için bunu söylemek mümkün değildir.⁵⁵ İktidar konumunu teşkil etmeden önce tüm siyasal rakiplerinin ve onları destekleyenlerin ahlaksız ve yozlaşmış olduklarını, iktidara geldikten sonra ise muhalefetin ve muhalefeti destekleyen toplumsal kesimlerin meşru olmadığına inanmaları popülistlerin hiçbir zaman tüm halkın sembolik değerlerini taşımadığının açık bir göstergesidir. Dolayısıyla popülistler, *ethnos*'un yani sadece belli bir halkın değerlerini, duygularını ve tutkularını sembolize etme gibi bir içerikle donanmışlardır. Popülistlerin üzerinde önemle durdukları bir ifade olarak *soylu halk* düsturunun ya da bunun çeşitlemelerinin de bu noktada tüm halk için geçerli olmadığı açıktır. Çünkü popülizm "sadece halkın bir kesiminin gerçekten halk olduğu" iddiasındadır.⁵⁶ Onları desteklemeyen topluluklar ya da kişiler gerçek halkın parçası değildir.⁵⁷ Kendi dayandıkları *ethnos*'un dışında kalan halklar çoğu zaman ulus için bir tehdit olarak görülmektedir. Bu muhalif halklar *saf* halkın, *ötekileridir*. Ruth Wodak, dışlanan bu muhalif halkların çoğu zaman günah keçisi olarak ilan edildiklerini de ifade eder. Etnik, dini ya da siyasi azınlığı oluşturan bu halklar gerçek halk ya da ulus için bir tehdit olarak görülmektedirler.⁵⁸ Popülistlerin kendileri iktidarda olsa dahi dayandıkları *ethnos* daima mağdur edilmiştir ve her daim ezilen halk konumundadır.⁵⁹ Belli bir halka dayanarak diğer halkları itibarsızlaştırma popülistlerin asıl ayırt edici yönü olduğundan dolayı literatürde sıklıkla ifade edilen popülizmin seçkin karşıtlığı olduğu tezi çoğu zaman geçersizleşmektedir. Kendileri iktidarda oldukları müddetçe, seçkinlerle hiçbir problemleri yoktur.⁶⁰

Belli bir *ethnos*'un sembolik sermayesiyle yüklü olan popülist liderler ayrıca bu sermayenin onlara kazandırdığı bir avantajdan da faydalanarak bireyselliğin üstesinden kolaylıkla gelebilmekte, kendi saflarını çoğu zaman dağılmadan tutabilme yeteneğine de sahip olabilmektedirler. Çünkü sembol, duygudaşça bir birliktelik hissi yaratarak bireyselliğin üstesinden gelinmesini sağlamaktadır.⁶¹ Anlamı tüm üyeler arasında paylaşılan sembollerin hâkim olduğu durumlarda ya da eylemlerde bu sembol birçok ayrıntının ihmal

⁵⁵ Müller, *Popülizm Nedir?*, 36.

⁵⁶ Müller, *Popülizm Nedir?*, 38.

⁵⁷ Müller, *Popülizm Nedir?*, 119.

⁵⁸ Wodak, *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*, 3.

⁵⁹ Cas Mudde, "The Populist Zeitgeist", *Government and Opposition* 39(4) (2004): 546.

⁶⁰ Müller, *Popülizm Nedir?*, 47.

⁶¹ Walzer, "On the Role of Symbolism in Political Thought", 194.

edilmesine sebep olabilmektedir.⁶² Bu bakımdan temsil ettikleri *ethnos*'un sembollerine dayanarak toplum içindeki öteki halkları yok sayarak, onların *gerçek, saf* halkı yıkıma uğratacağı korkusunu inşa ederken kendi saflarında neredeyse hiç kopuş yaşamamaktadırlar.⁶³ Oldukça çeşitli bireysel tavır ve tutumları barındıran kendi dayandıkları *ethnos*'u kolaylıkla dost-düşman gibi iki kutupluluğa ikna ederek onların bireyselliklerini ilga edebilmektedirler.⁶⁴

Sonuç

Popülizmin ya da popülist hareketlerin ortaya çıkışının temel nedeni liberal demokratik siyasal sistemlerin içine düştükleri temsil krizleridir. Temsil eden ile temsil edilen arasına giren vekalet işlemi temsilci ile halk arasında her zaman bir kopuşu ya da yabancılaşmayı mümkün kılmaktadır. Liberal demokrasinin ara kurumlara verdiği değer ve kimliksiz bir halkı egemen kılma arzusu da bunu beslemektedir. Popülist hareketler de aslında birer temsilci olmakla birlikte temsilin yabancılaştırıcı etkilerini aşma yönünde birtakım avantajlara sahiptir. Başarılarının temel nedeni oldukça realist bir yaklaşım sergileyerek halkın asla yekpare bir bütünlük olmadığı bilinciyle onun yalnızca belli bir kesimine hitap ederek bu topluluğun içinden çıkmış hissini yaymalarından kaynaklanır. Bir diğer deyişle, *demos* yerine belli ırki, etnik, dini, kültürel ya da siyasal değerlerle donanmış bir halka yani *ethnos*'a seslenmeleri bu hareketlere güç veren etkidir. Liberal demokratik siyasal yönetimlerin getirdiği çoğulcu toplumu oluşturan farklı halk kesimlerini bir arada tutmak için tasarlanan kimliksiz bir halk ve kimliksiz bir siyasal sistem tasavvurunun kitlelerde yarattığı yabancılık hissini, sistemin gerçek sahibi olarak niteledikleri belli bir *ethnos*'tan yana tavır alarak ve bunların sembollerini sahiplenerek aşmaya çalışırlar. Temsilcisi olduklarını iddia ettikleri *ethnos*'un sembollerini kullanıyor olmaları halkla bütünleştikleri hissini yaymalarını sağlar. Çünkü sembol, temsilin ortaya çıkardığı yabancılaştırıcı niteliği engelleyen, lider ile topluluğu duygudaşça ve yakın bir ilişki içine sokan önemli bir siyasal işleve sahiptir. Popülist liderlerin aynı zamanda karizmatik kişilikler olmalarının nedeni de böyle bir sembolik sermayeye sahip olmalarından ileri gelir. Karizma toplumun lidere sağladığı bir inayettir ve bu inayet vasıtasıyla lider egemenliğin formel yapısı ve hukuk kurallarının yerine yenisini ikame edebilmektedir. Üstelik bunu yaparken kendi taraftarları arasında neredeyse hiçbir aykırı ses ya da bölünme yaşanmamaktadır. Sembolün duygudaşlık hissi oluşturmak

⁶² Anthony P. Cohen, *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*, çeviren. Mehmet Küçük, Ankara: Dost Kitabevi, 1999, 16.

⁶³ Wodak, *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*, 18.

⁶⁴ Wodak, *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*, 4.

suretiyle onu paylaşılanların bireyselliğini bastırma işlevi bunu sağlayan nedenlerin başında gelir. Bireysel düşünce ve mülahazalar, anlamı tüm üyeler arasında paylaşılan sembollerin hâkim olduğu durumlarda göz ardı ya da ihmal edilebilmektedir.

Popülistlerin *demos* yerine *ethnos*'un değerlerine dayanmaları onlara siyasal arenada dikkate değer bir güç sağlamaktadır ancak bu durum birtakım riskleri de beraberinde getirmektedir. Halkın bir kesimine *gerçek* halk diğer bir kısmına *ötekiler* sıfatını vermek suretiyle işleyen popülist siyasetin oluşturduğu bu yarılma toplumun karşılaştığı en büyük risktir. Popülizm bu bağlamda halkı savunmak pahasına bir toplum karşıtlığı olarak çalışır. İktidar konumundayken muhalefeti ve diğer siyasal rakiplerini destekleyenleri yozlaşmış, muhalefetteyken ise iktidarın gerçek halka zulmeden yabancılaşmış bir yönetim olduğunu iddia ederek toplumsal kesimler arasında derin bir yarılmaya sebebiyet verebilmektedirler. Dolayısıyla idealize ettikleri halk tasavvuru tüm halk kesimlerini kapsamamaktadır. Bu bakımdan kendi dayandıkları *ethnos*'un dışında kalan halklar çoğu zaman ulus için bir tehdit ve halkın *ötekileri* olarak görülebilmektedir.

Çalışma temsil ve sembol arasındaki ilişkiyi tartışmaya açık ikincisinin birincinin yerine geçip onun yabancılaştırıcı etkilerini nasıl nötralize ettiğini göstererek ileride yapılacak olan popülizm çalışmalarına yeni bir kapı aralamaktadır. Sembollere ayrıntılı bir şekilde odaklanarak popülist hareketlerin halkın kültürel değerlerini nasıl siyasallaştırdıklarını göstermek bu çalışmalar için verimli bir tartışma hattı oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- Abéles, Marc. *Devletin Antropolojisi*, çeviren. Nazlı Ökten, Ankara: Dipnot Yayınları, 2012.
- Albertazzi, Daniele., McDonnell, Duncan. "Introduction: The Sceptre and the Spectre", içinde *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy*, ed. D. Albertazzi ve D. McDonnell, 1-14. New York: Palgrave MacMillan, 2008.
- Arditi, Benjamin. *Liberalizmin Kıyılarında Siyaset*, çeviren. Emine Ayhan, İstanbul: Metis Yayınları, 2010.
- Bruhl, Lucien Levy. *İlkel Topumlarda Mistik Deneyim ve Simgeler*, çeviren. Oğuz Adanır, Ankara: Doğu-Batı Yayınları, 2006.
- Canovan, Margaret. "Trust The People, Populism and the Two Faces of Democracy", *Political Studies* 47(1) (1999): 2-16.
- Canovan, Margaret. "Populism For Political Theorists?", *Journal of Political Ideologies* 9(3) (2004): 241-252.
- Cohen, Anthony P. *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*, çeviren. Mehmet Küçük, Ankara: Dost Kitabevi, 1999.
- Dikici, Fatih M. *Anayasa Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2009.
- Friedrich, Carl. *Sınırlı Devlet*, çeviren. Mehmet Turhan, Ankara: Liberte Yayınevi, 2014.
- Gürleyen, S. "Siyasi Temsil Teorisi: Kavram, Tarih, Felsefe", Doktora Tezi, 2012.
- Heywood, Andrew. *Siyasi İdeolojiler*, çeviren. Levent Köker, Ankara: BB101 Yayınları, 2016.
- Laclau, Ernesto. "Glimpsing the Future: A Reply", *Laclau: A Critical Reader*, ed. Simon Critchley and Oliver Marchart, New York: Routledge, 2004.
- Laclau, Ernesto. "Popülizm: Bir Ad Ne İçerir?", çeviren. Hayriye Özen, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi* 1(1) (2011): 135-146.
- Laclau, Ernesto. *Popülist Akıl Üzerine*, çeviren. Nur Betül Çelik, Ankara: Epos Yayınları, 2018.
- Le Bon, Gustave. *Kitleler Psikolojisi*, çeviren. Yunus Ender, İstanbul: Hayat Yayınları, 1997.
- Lipset, Seymour M. *The Political Man: The Social Bases of Politics*, New York: Doubleday, 1960.

TEMSİL KRİZİNİ SEMBOLLE AŞMAK: SÖZLEŞMECİ TOPLUMLARIN TEMSİL KRİZİNDE
SEMBOL VE POPÜLİZM
OVERCOMING THE CRISIS OF REPRESENTATION WITH SYMBOL: SYMBOL AND
POPULISM IN THE CRISIS OF REPRESENTATION OF CONTRACTUAL SOCIETIES
Murat COŞKUNER

- Maine, Sir Henry Sumner. *Ancient Law*, New York: Henry Holtand Company, 1906.
- Mann, Michael. *The Dark Side of Democracy*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- McDonnell, Duncan. "Populist Leaders and Coterie Charisma", *Political Studies Association* 64(3) (2016): 719-733.
- Mouffe, Chantal. *Dünyayı Politik Düşünmek*, çeviren. Murat Bozluolcay, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.
- Mouffe, Chantal. *Demokratik Paradoks*, çeviren. Cevdet Aşkın, Ankara: Epos Yayıncılık, 2017.
- Mudde, Cas. "The Populist Zeitgeist", *Government and Opposition* 39(4) (2004): 541-563.
- Müller, Jan Werner. *Popülizm Nedir?*, çeviren, Onur Yıldız, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.
- Nielsen, Rasmus Kleis. "Hegemony, Radical Democracy, Populism", *Distinktion: Journal of Social Theory*, 7(2) (2006): 77-97.
- Panizza, Francisco. "Introduction", içinde *Populism and the Mirror of Democracy*, ed. Francisco Panizza, 1-32. London: Verso, 2005.
- Pasquino, Gianfranco. *Populism and Democracy*, Bologna: The Johns Hopkins University Press, 2005.
- Rousseau, Jean Jacques. *The Social Contract*, çeviren. Willmoore Kendall, Chicago: The Henry Regnery Company, 1954.
- Sartori, Giovanni. *Demokrasi Kuramı*, çeviren. Deniz Baykal, Ankara: Siyasi İlimler Türk Derneği, [ty].
- Sartori, Giovanni. *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, çeviren. Tunçer Karamustafaoğlu, M. Turhan, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı, 1993.
- Taggart, Paul. *Populism*, Buckingham: Open University Press, 2000.
- Walzer, Michael. "On the Role of Symbolism in Political Thought", *Political Science Quarterly* 82(2) (1967): 191-204.
- Weber, Max. *From Max Weber: Essays in Sociology*, London: Routledge, 2009.
- Wodak, Ruth. *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*, London: Sage, 2015.

Yıldız, Onur. “Popülizmin Normatif İmkânları: Hınç ve Diğer Popülist Siyaset Biçimleri”, *Mülkiye Dergisi* 41 (1) (2017): 7-32.

İnternet Kaynakları

<https://www.cam.ac.uk/news/populism-revealed-as-2017-word-of-the-year-by-cambridge-universitypress>, Erişim tarihi: 06.12.2021.

“Symbole”, (t.y.). Encyclopædia Universalis [en ligne].
<http://www.universalis.fr/encyclopedie/symbole/>. Erişim tarihi:
27.01.2017.

TEMSİL KRİZİNİ SEMBOLLE AŞMAK: SÖZLEŞMECİ TOPLUMLARIN TEMSİL KRİZİNDE
SEMBOL VE POPÜLİZM
*OVERCOMING THE CRISIS OF REPRESENTATION WITH SYMBOL: SYMBOL AND
POPULISM IN THE CRISIS OF REPRESENTATION OF CONTRACTUAL SOCIETIES*
Murat COŞKUNER